

Nuance of hersenspoeling?

Herinneringen aan de oorlog van een Biltenaar

Bewerkt door de redactie

Barend Streefland is een kwieke negentiger die in De Bilt woont. In 1942 werd hij als tweedeaars wiskundestudent in Utrecht opgepakt door de SS en uiteindelijk naar Duitsland gebracht in het kader van de “arbeitsinsatz”. Samen met studenten uit Utrecht, Leiden en Delft heeft hij tot het einde van de oorlog in de buurt van Breslau gewoond en gewerkt. Streefland beschouwt het wel als een rampzalige tijd, omdat zijn leven in de war geschopt werd, maar hij en zijn kameraden werden niet slecht behandeld en hij kan dan ook met nuance terugkijken op die periode. Anders dan zijn ouders die dachten dat hij gehersenspoeld was toen hij met zijn genuanceerde verhaal terugkeerde.

De tekst is een interview afgenomen door Gerard van Herk en voor De Biltse Grift bewerkt door Steven Hagers. Met dank aan Loes Meijer voor het uittypen van het geluidsspoor.

Middenin een wiskundecollege in 1942 viel plotseling een groep SS'ers binnen en nam ons gevangen. De avond of nacht ervoor was er een aanslag op een of andere hoge SS-generaal gepleegd. Hij had het wel overleefd, maar de verantwoordelijken voor die aanslag zouden studenten geweest zijn. Ze hebben toen in alle steden de collegezalen leeggehaald. We zijn eerst een week naar Amersfoort gebracht, daarna zijn we naar Vught getransporteerd. Daar hebben we wel twee maanden gezeten. Toen bleek dat het helemaal geen studentenactie geweest was, werden we vrijgelaten op voorwaarde dat we de loyaliteitsverklaring zouden tekenen, dan mochten we weer gaan studeren. Dat hebben we collectief niet gedaan, dus werden we weggevoerd naar Duitsland. We mochten nog wel thuis spullen halen, geloof ik, maar onze ouders waren verantwoordelijk. Als wij ons niet meldden, dan werden zij gegijzeld. Ik herinner me het verzamelpunt in Bergambacht nog goed, vooral het moment dat wij wegreden en ik mijn vader zag staan. We werden naar Ommen gebracht en vandaar naar Göttingen. Via het Rode Kruis mochten we een brief naar onze ouders sturen, dus

Name (Bei Frauen auch Geburtsname)	Streefland		Hoogte: 1,89 cm
Vorname(n) (Ruhnamen, literairstriften)	Barend		Augenfarbe: blau
Geburtsdag	14. juli 1914	Haarfarbe: donkerblond	Muttersprache: Hollandsch
Geburtsort (Staat, Provinz)	Lebberkech, N. Holland	93 Streefland (Eigendode Unterschrift des Ausweishabers) Klettendorf, den 6. juli 1944 Hans Heugink, Kommissar für Ausländerangelegenheiten (Funktion oder Dienststelle) Oberst u. Kommandeur (Dienstgrad) (Unterschrift des Ausstellers)	
Zivilberuf	Student		
Staatsangehörigkeit (Bei Staatlosen frühere)	Niederlande Holländischer		
Nachgewiesen durch	Ausweisausweis		
Besondere Kennzeichen	keine		
Ausweisnummer	1		
Giltig bis	1. juli 1946		
Bemerkungen			

A Nr. 0.326108 *

1a en 1b: Identiteitsbewijs (Ausländerausweis) van Barend Streefland afgegeven in Klettendorf op 6 juli 1944.

die wisten dat we daar veilig aangekomen waren.

In Göttingen kwam ik in een groep terecht met studenten uit Delft, Leiden en een paar van mijn studiegenoten, zoals mijn jaargenoot Kees Alkemade en Henk Oskam. We hebben zo'n twee maanden in Göttingen gezeten. Dat weet ik doordat de gemeente Göttingen aan een historicus de opdracht heeft gegeven om uit te zoeken wat er met de buitenlandse dwangarbeiders gebeurd is. Ik ben toen een keer geïnterviewd door een

ambtenaar van de gemeente. Het enige dat ik me van Göttingen herinner is de “plumpsklo”, een hele rij plees naast elkaar, waar je dus zonder privacy op zat.

Vanuit Göttingen zijn we naar Leipzig verplaatst en kwamen we met een klein groepje in heel een grote groep, voor een groot deel vrijwilligers, bij een opslagplaats van onderdelen voor afweergeschut. Daar moesten we schroefjes tellen en sorteren, dat soort dom werk. Gelukkig heeft dat niet zo lang geduurd, een paar maanden, want toen begonnen de bombardementen al. Het was 1943. We zaten midden in de stad, maar toen we werden naar even buiten de stad verplaatst. Ook daar was het niet veilig en daarom zijn we op transport gesteld naar Klettendorf, achter Breslau, daar hebben we ruim anderhalf jaar gezeten.

In Klettendorf was een heel groot kamp met veel vrijwilligers, Belgen en Fransen. Geen Nederlandse vrijwilligers geloof ik, maar ook gedwongen figuren zoals wij. Daarnaast was er nog een grote afdeling waar Poolse joden zaten. Doordat die joden daar de hele oorlog door ook zaten, kon ik aan het eind van de oorlog niet goed geloven dat er zoveel joden vergast waren. Die Poolse joden moesten net als wij werken, alleen zij moesten 's avonds achter slot en grendel. Wij hadden een zekere bewegingsvrijheid. We moesten het wel melden als we buiten de poort gingen. Dan moesten we iets afgeven en we moesten op een bepaalde tijd terug zijn. Met het geld

dat je verdiende, kon je in dat dorpje nog wat snoep of zo kopen. We hadden een zekere vrijheid en bovendien een vrij humane “Lagerführer”. We hoefden ook niet te klagen over het eten want we kregen dezelfde “Verpflegung” als de afgekeurde frontsoldaten die voor de bewaking zorgden. Honger hebben we nooit gehad. De naam van die Lagerführer weet ik niet meer, maar hij was een filosoof en had een grote bibliotheek waarin wij ook mochten grasduinen.

Het was wel buitengewoon saai het werk. Één van de Delftenaren, Gillis Kahn, was een elektrotechnicus die verstand had van die elektrische karretjes, die “Eidechse”, die we moesten laden en lossen. Hij had een keer zo'n ding gerepareerd, daarom mocht hij ze ook besturen. Verder mochten alleen de soldaten dat. Na een maand of vijf, zes konden we ons melden als we belangstelling hadden voor de expeditie. Dan mocht je buiten het gebouw en buiten het terrein sjuwwerk doen. Samen met Hans Tops uit Delft heb ik me gemeld. Met Hans Tops heb ik later vrij veel contact gehouden. Die studeerde wegen waterbouw en hij is later bij de spoorwegen terechtgekomen en directeur-generaal van Rijkswaterstaat geworden.

We werden dan met een trekker met aanhanger naar het station gebracht. Daar kwamen 's ochtends wagons met rommel en schroot aan. Dat moesten wij dan opladen en daarmee gingen we het Reuzengebergte in naar stilgelegde steenfabrieken, die omgebouwd waren tot een soort werkplaatsen

(1) REGISTRATION No. MG1211906

A.E.F. D.P. REGISTRATION RECORD

For coding purposes
A. B. C. D. E. F. G. H. I. J.

Original Duplicate

(2) Family Name STEEFLAND Other Given Names BEREND M. Single Married
F. Widowed Divorced

(3) Sex ZH (4) Marital Status N.H. (5) Claimed Nationality Ned.

(6) Birthdate 14/7/24 Birthplace Lekkerkerk Province ZH Country Ned. (8) Number of Accompanying Family Members: 1

(9) Number of Dependents: _____ (7) Religion (Optional) _____

(10) Full Name of Father _____ (11) Full Maiden Name of Mother _____

(12) DESIRED DESTINATION Lekkerkerk, Opperduit (13) LAST PERMANENT RESIDENCE OR RESIDENCE JANUARY 1, 1938. Lekkerkerk, ZH, Ned.

City or Village Province Country City or Village Province Country

Studeerend.

(14) Usual Trade, Occupation or Profession _____ (15) Performed in What Kind of Establishment _____ (16) Other Trades or Occupations _____

(17) Languages Spoken in Order of Fluency a. Engels b. Frans c. Duits (18) Do You Claim to be a Prisoner of War Yes No

(19) Amount and Kind of Currency in your Possession _____

(20) Signature of Registrant: B. Steefland (21) Signature of Registrar: Beckman Date: 20/6/45 Assembly Center No. 6/12/H

(22) Destination or Reception Center: 6/12/H Vaals Ned.
Name or Number City or Village Province Country

(23) Code for Issue

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	

(24) REMARKS
VAN COBLENZ
Naar RV Bloemendaal 20/6/45
24 JUN 1945 naar Lekkerkerk
20/002813

DP-2
10-29781-1

Identiteitsbewijs afgegeven door de Amerikaanse bezettingsautoriteit.

waar die spullen gerepareerd werden. Als het spul dan gereviseerd was, moesten wij het weer opladen en gingen we weer terug naar station Breslau. Zo'n trekker ging heel langzaam en het Reuzengebergte is behoorlijk stijl, dus dat sukkelde nogal. Wij mochten dan van de trekker af en er naast lopen. Het is een heel mooi landschap en een mooi klimaat; een landklimaat, prachtige, hete zomers en ijskoude winters, dat wel, maar droog over het algemeen. Ik heb daar eigenlijk alleen maar goede herinneringen aan. Dat werk deden we tot januari 1945.

De meesten van ons waren natuurlijk ook godsdienstig en we mochten zondags in de stad naar de kerk. We konden zelfs naar het Gewandhausorchester gaan als dat optrad, want we hadden tenslotte geld en we konden kaartjes kopen. In de kerk preekte een Hollandse dominee, ik geloof dat hij Goudsmit heette, maar dat weet ik niet zeker meer. Die dominee vroeg ons of we vrijwilligers waren. En toen hij hoorde dat wij geen vrijwilligers waren, bood hij aan ons te helpen als we wilden vluchten. Daar is nooit iets van gekomen, want de afstand van Breslau naar Nederland was onoverkomelijk groot.

In die kerk maakte ik ook kennis met een meisje waar ik nu nog contact mee heb, Christiane. Ze was de dochter van een arts die al voor de oorlog was gestorven. Ze was technisch assistent bij een onderafdeling van Siemens. Maar alles in het netje, hoor. Ze nam ons vaak mee naar concerten. Ik had goed contact met mijn ouders in die tijd; ik kon regelmatig schrijven en ik kreeg ook brieven terug. Ze werden wel gecensureerd, maar ik heb zelfs een keer een pakketje met een kaasje van de boerderij gekregen. Een van de jongens waarmee ik daar zat, Rombouts, die kreeg pakketjes met sigaren met kunstomblad, dekbladen van synthetische tabak. Zijn vader had samen met een zekere Jansen de firma Jaro, een sigarenfabriekje. Dat kunstomblad liep als een trein in de oorlog. Rombouts kreeg dan ook sigaren toegestuurd. Ik rookte niet, dus ik heb er geen profijt van gehad.

Eind januari 1945 hoorden we de kanonnen en de tanks van de Russen. De Lagerführer heeft ons toen verzameld. Hij zei dat het afgelopen was en dat het kamp openging en degenen die het wilden mochten mee naar het westen trekken. Dat hebben we allemaal gedaan, mee op transport met vee- en open wagens. Het was januari, het vroom dat het kraakte. Langs de weg zagen we hele colonnes van mensen met karren achter elkaar, maar geen mannen, alleen vrouwen en kinderen. En we werden regelmatig door jachtvliegtuigen van de Russen beschoten,

maar daar herinner ik mij eigenlijk niets van. Zo zijn we naar Dresden getrokken en vervolgens na een nacht door naar Leipzig. Daar kwamen we opnieuw in een lager, maar dat werd een van de volgende dagen opgeblazen bij een bombardement. Wij waren gelukkig op tijd weg vanwege het luchtalarm. We zaten vlakbij Leipzig in Lindenau. Iedere nacht waren er luchtaanvallen. Jachtbommenwerpers gooiden dan vier brandbommen en in die carré wierpen bommenwerpers hun last neer. Er waren niet voldoende schuilkelders, dus wij zaten meestal in de open lucht, in greppels. Dat was angstig, daar heb ik nare herinneringen aan. Wij zijn toen in een

Bon (Bezugschein) voor zeep.

Technischer Überwachungsbezirk 3
Abtlg.: Amtl. Kraftfahrprüfungen

Dees.-Nr. T-4884
Pol.-Nr. S
A.-Brief-Nr.

Gutachten

über die amtliche Prüfung eines Kraftwagens.

Auf Grund der Straßenverkehrs-Zulassungs-Ordnung (StZO) vom 13. November 1937
ist auf Antrag des K.K.B.-Lager in Leipzig O 27, Neumarktstr. 12
das in nachstehender Beschreibung gekennzeichnete Kraftfahrzeug von dem Unterzeich-
neten geprüft worden.

1	Nr. des Fahrzeuges	*) <u>119 574</u>
2	Hersteller:	<u>Kurt Klein - Wanderer</u>
a)	Verfasser	<u>119 574</u>
b)	Herstellernummer	<u>1939</u>
c)	Baujahr	<u>1939</u>
3	Nr. des Protokolls	*) <u>119 654</u>
a)	Art des Antriebes	*) <u>Benzinmotor</u> , <u>4</u> Zylinder, <u>175</u> mm Durchmesser, <u>100</u> mm Hubhöhe, <u>119 654</u> PS, <u>119 654</u> cm ³ Hubraum, <u>119 654</u> mm ³ Hubraum, <u>119 654</u> mm ³ Hubraum
b)	Leistung	<u>4</u> PS
c)	Hubraum (nur bei Benzinmotoren)	<u>175</u> mm Durchmesser d. Zyl., <u>100</u> mm Hubhöhe
d)	Herstellernummer	<u>119 654</u>
e)	Verfasser	<u>Kurt Klein - Wanderer</u>
f)	Tafel	*) <u>1120</u> kg
4	Gewicht des Fahrzeuges	<u>1120</u> kg

*) Zulassungsbescheid ist zu unterbreiten.

ALLIED MILITARY GOVERNMENT
LEIPZIG AREA OF CONTROL

VEHICLE REGISTRATION

Fahrzeug-Registrierung

Dobernecker & Groh
Name of Owner Name des Besitzers
Leipzig O1, Otto-Schill-Str. 10
Address of Owner Adresse des Besitzers

Personenkraftwagen
Type of Vehicle Fahrzeugtyp

Auto-Union 1940 128 148
Make Model Engine No.
Hersteller Baujahr Motor-Nr.

117031 2000 cm
Civilian Reg. No. Capacity
Wagen-Nr. Kapazität

Benzinmotor
Other Description
Andere Beschreibung
Leipzig O1, Otto-Schill-Str. 10
Location of Vehicle
Unterbringung des Fahrzeuges

This registration does not authorize travel with the above vehicle. The vehicle must not be removed from the above location without authority of the Allied Mil. Govt.

Diese Registrierung berechtigt nicht zum Fahren mit obengenanntem Fahrzeug. Das Fahrzeug darf nicht von obengenanntem Unterbringungsort ohne Genehmigung der Alliierten Militärregierung entfernt werden.

No. 5/839 Registrar 101 - BOM
Nr. 5/839 Registratur

One Hour, Leipzig O 27, Eisenbahnstr. 17

Registratieformulieren voor de Auto Union Wanderer die Streefland van de Amerikanen gekregen had voor zijn diensten voor het doorgangskamp.

dorpje verderop door mensen opgenomen. Ik weet niet of die mensen daar een vergoeding voor kregen. Ik herinner me nog wel de mevrouw waar ik terecht kwam, ze had nog een dochter en een zoon en een man die allebei aan het front waren. Die vrouw was erg aardig en bakte zelfs Pflaumenkuchen. Ik wilde na de oorlog daar nog eens langsgaan, maar daar is niets van gekomen.

Toen de Amerikanen kwamen moesten we ons identificeren, want ze dachten natuurlijk

dat we soldaten waren die hun uniform uitgetrokken hadden, maar aan onze Ausweis kon je het zien. Die moest je altijd bij je hebben, je moest hem overal tonen. Er stond duidelijk op dat we Hilfsarbeiter waren. Wij zijn toen bij een Amerikaanse majoor terechtgekomen en ik moest tolken. Mijn gebrekkige Engels stelde niet veel voor, maar ze waren gek op patentschriften. Ze gingen daar overal naar op zoek. Het is zelfs de reden dat ze zo ver in de latere Russische zone zijn doorgestoten, de jacht op patenten. Als

ze dan in een fabriek kwamen moesten de mensen onmiddellijk met alle paperassen te voorschijn komen en die werden meteen in beslag genomen. De mensen zelf kregen ook allerlei verleidelijke aanbiedingen om naar Amerika te komen. Mensen zoals als Werner Von Braun, die heb ik zelf niet gezien, want die zat ergens in het noorden van Duitsland.

Op een gegeven moment zei die majoor dat ze een doorgangskamp wilden inrichten om de mensen uit de werkkampen op te vangen en door te sturen naar huis. Er waren Fransen, Spanjaarden, Belgen en ook Nederlanders, maar die konden nog niet naar huis, want Nederland was toen nog niet bevrijd.

Voor dat kamp hadden ze iemand nodig die dat een beetje coördineerde, dus toen heb ik dat kamp geleid samen met Hans Tops. We kregen volop sigaretten, koffie en voedsel, van alles, balen rijst, brood en beleg om onder de mensen te verdelen. En we kregen personeel toegewezen. Dat hebben we gedaan tot Nederland bevrijd was.

Mijn ouders wisten dat ik daar goed zat en dat alles veilig was en ik wist omgekeerd van mijn ouders dat alles daar in orde was. Via het Rode Kruis konden we contact houden.

Ten slotte heb van de Amerikanen een auto gekregen, eentje zo uit de Horchfabriek, een Auto Union Wanderer de latere Audi, een

De auto van Streefland was gestolen, maar het was een type als deze: Auto Union Wanderer uit 1939.

---

cabriolet met zo'n lange motorkap. Daar zijn wij mee naar huis gereden. We mochten nog van alles meenemen, we hebben een aanhangwagen gekregen en daarmee hebben we vooral zakken rijst en koffie en sigaretten meegenomen. We kregen ook bonnen voor benzine en overal bij de Amerikaanse posten konden we tanken. Het was een hartstikke leuke tocht. De Autobahnen waren vaak kapot gebombardeerd en dan moesten we een stukje omrijden, maar dat ging eigenlijk zonder problemen. We hebben er twee of drie dagen over gedaan. In Vaals zijn we de grens overgegaan en daar werden we opvangen door militaire autoriteiten. We moesten ontluisd worden en gecontroleerd of we geen bedenkelijk verleden hadden. Dat duurde vrij lang en toen we terug kwamen was onze auto weg. De aanhangwagen was afgekoppeld en de auto meegenomen. Waarschijnlijk gestolen door de Amerikanen, want die deden een beetje verdacht. De auto is nooit meer boven water gekomen.

Een goede kennis van ons uit Gouda, een architect, die een auto met trekhaak had, is naar Limburg gereden en heeft onze aanhangwagen opgehaald. Met de rijst en koffie hebben we de hele familie blij gemaakt, vooral met die sigaretten, hoewel mijn ouders net als ik, niet rookten. Dat was het enige dat we over hadden. Die aanhangwagen is nog jarenlang in gebruik geweest op onze boerderij.

Eigenlijk had ik de lust om verder te studeren, verloren. Maar een hoofdassistent bij het practicum, een Zwitser die niet door de Duitsers was meegenomen in 1942, had alle tassen en boeken die we moesten achterlaten, bewaard. Na de oorlog had hij aan mijn ouders geschreven dat hij mijn spullen had en dat ik, als ik terug was, me bij hem moest melden om ze op te halen. Hij vroeg mij wat ik van plan was. Ik wilde toen eigenlijk gewoon boer worden, maar hij heeft me toen ertoe bewogen om mijn studie te hervatten. Het gaat je toch niet in de koude kleren zitten, al die terreurbombardementen. Ik heb eigenlijk niets slechts van de Duitsers ervaren en ik zag juist hen lijden onder de bombardementen. Mijn ouders zeiden dat ik gehersenspoeld was, maar ik had echt met die mensen te doen. Het waren weerloze burgers, die werden gewoon afgeslacht duizenden, misschien wel tienduizenden gingen per aanval dood. Het waren echt terreurbombardementen zowel van de Russen als de Amerikanen, in bewoond gebied.